Emakeele Seltsi aastaraamat 66 (2020), 64–90
http://dx.doi.org/10.3176/esa66.03

EESTI-INGERI VILJELUSNIMED

ENN ERNITS

Annotatsioon. Kirjutises käsitletakse 1920.–1930. aastatel Eesti Vabariigi koosseisu kuulunud Eesti-Ingeri viljelusnimesid. Aines on ammutatud Eesti Keele Instituudi kohanimekogust, milles talletatakse ka keeleteadlase Julius Mägiste 1922. aastal kogutud toponüüme Eesti-Ingeri soomlastelt ja isuritelt. Mõningast lisa on andnud ka Eesti-Ingeris sündinute meenutused. Uurimuses tulevad vaatluse alla kunagiste põldude, kruntide, heina- ja karjamaade nimed ning nende päritolu, mis võimaldab atribuutide järgi eristada tähendusrühmi. Etümoloogia selgitamisel kõrvutatakse neid kohanimesid naaberalade (Eesti, Soome, Karjala kannase, Vadjamaa) sarnaste kohanimedega. Uurimuses tehakse kindlaks ka kohanimede determinandid. Viljelusnimede hulgas leidub nii primaarseid kui sekundaarseid kohanimesid, mis on moodustatud maatüki asendit, omadusi, loomi, taimi, rajatisi või otstarvet tähistavatest apellatiividest, samuti isikunimedest. Üks ja sama toponüüm võib mõnikord märkida nii heinamaad, sood, metsa kui ka põldu. See näitab nende kunagist vahelduvat kasutusala.

Võtmesõnad: viljelusnimed, toponüümika, etümoloogia, isuri keel, soome keel, vadja keel, vene keel, Eesti-Ingeri

1. Sissejuhatuseks

Tartu rahulepingu tulemusel liideti 1920. aastal kõige läänepoolsem osa Ingerimaad (ligikaudu 630 km^2) Eesti Vabariigiga. Sealne ala, eeskätt Narva jõge Laugaga ühendava Rosona jõe ümbrus oli muiste tõenäoliselt vadja ala, kuid põlisrahvas oli ajapikku isuristunud, pärastpoole soomestunud ja lõpuks venestunud. Narva (Naroova) vallas elas rohkesti isureid (1027) ja ingerisoomlasi (585), ent vähesel määral ka venelasi (216) ja eestlasi (47). Eesti Vabariigi algusperioodil oli sinna Nõukogude Venest saabunud üksikuid vadja pagulasi.

Suurematest küladest olid isuritega asustatud peamiselt Saarküla, Vanaküla ja Väiküla; kolmandiku elanike arvust moodustasid nad Hannikes ja Kalliveres. Karstula oli üldiselt vene küla. Peaaegu täielikult

koosnes soomlastest Kullaküla, rohkesti oli neid Kalliveres, Hannikes ja Uus-Feodermaal. 1920. aastate alguses valdasid kõik soomlased oma emakeelt hästi, vene keelt aga keskealised ja nooremad inimesed halvasti ning vanemad peaaegu mitte üldse. Ent isurid olid toona hoogsalt venestumas: täiskasvanud rääkisid omavahel sagedamini vene, harvemini isuri keeles, kuigi viimast veel valdasid. Lastega suheldi aga kangekaelselt ainult vene keeles, mistõttu alla kümneaastased lapsed ei osanud enam isuri keelt. (Mägiste 1922: 158; Ernits 1925: 129)

Eesti-Ingeri kohanimesid on 1922. aastal muualase kogumistöö kõrval kogunud toonane Emakeele Seltsi stipendiaat, pärastine Tartu ülikooli professor Julius Mägiste (1900–1978). Pikemalt on tema tegevust Eesti-Ingeri keelekujude uurimisel käsitlenud isuri keele eriteadlane Eva Saar (2015). Mägiste toponüümikogu sisaldab 175 sedelit loodus-, viljelus- ja asustusnimesid, millest kolmveerandsada toponüümi on talletatud isureilt. Nimetatu ongi jäänud Eesti-Ingeri kohanimede peamiseks allikaks. Siinkirjutaja teada pole Mägiste kogutud toponüüme seni uuritud.

Eesti-Ingeri toponüümia kajastab isurite ja ingerisoomlaste keelepruuki, mida Mägiste (1925: VII) pidas toona ühe murde, nimelt Rosona ehk Eesti-Ingeri murde alamurreteks. Noor uurija alustas kogumistööd Kallivere soomlastelt. Seejärel viibis ta paar päeva Kullakülas ja Hannikes. Isuri ainese kogus ta Väikülast.

Vähesel arvul on Eesti-Ingeri toponüüme oma mälestusteostes jäädvustanud kaks seal sündinud isurist koduloolast: Boris Jemeljanov-Jõgi (1915–1989) ja Nikolai Põder (snd 1924). Neist esimene on Väiküla käsitleva teose ühes peatükis „Kui rajad ja kivid jutustavad“ nimetanud veerandsada toponüümi ning püüdnud seletada lahti nende tähendust ja päritolu (Jemeljanov 2011). Paremini on see õnnestunud loodus- ja viljelusnimedega, mispuhul piirdutakse peamiselt kirillitsas esitatud isuri toponüümide tõlkega vene keelde. Suurem osa Jemeljanovi kogutud nimedest leidub ka Mägiste sedelkogus. Põder (2019) on oma raamatus maininud Vanakülast alla 20 toponüümi, põhiliselt ainult viljelusnimesid. Eesti-Ingeri toponüüme, eeskätt asustusnimede algupära on üritanud uurida koduloolane Valentina Pilli (2009) Narvuzist. Eesti-Ingeri XVI sajandi ja hilisemaid asustusnimesid on ajaloolise toponüümika seisukohast käsitlenud Peterburi Polütehnilise Ülikooli dotsent Aleksandr Dmitrijev (2016).

Käesolevas kirjutises käsitletakse Eesti-Ingerist kogutud kohanimesid, mis on seotud viljelusega: peamiselt põldude ja heinamaade

ning väheseid karjamaade nimesid.[1] Selline valik tuleneb asjaolust, et eraldi karjamaid oli vähe, sest loomade paimendamiseks kasutati pärast saagikoristamist põlde ja pärast niitmist heinamaid. Artiklis pööratakse eritähelepanu kohanimede päritolule. See võimaldab paigutada nad atribuutide ehk täiendosade järgi tähendusrühmadesse ja teha mõningaid üldistusi.

Eesti-Ingeri toponüümia on kas isuri- või soomekeelne, kuid selle raskesti kindlaks tehtavaks põhjaks on peetud vadja keelt, sest seal kandis kõneldavas isuri (tegelikult ka soome) murrakus on tugev vadja substraat (Ariste 1965: 96–97). Alati pole ühe või teise kohanime keeleline kuuluvus selge. Seetõttu on kirjutis võrdlevat laadi, kusjuures võimaluse korral tuuakse paralleele ka naaberalade (Eesti, Soome, Karjala kannase ehk maakitsuse ja Vadjamaa) toponüümiast ja üldsõnavarast.

Eesti-Ingeri kohanimede põhiliseks uurimisallikaks on Julius Mägiste sedelkogu (EKI 2). Mõnikord on sedelilt raske toponüümi välja lugeda, näiteks on keeruline eristada suur- ja väiketähti, eriti juhul, kui nimi on kirjutatud varakult kustuma hakanud pliiatsikirjas. Mägiste on talletatud nime taha märkinud enamasti, kus objekt asub. Osal nimedest, peamiselt nendel, mis on kirja pandud Kullakülast, on külanimi märgitud sedeli alaserva paremale poole. Seega pole päris kindel, kas nimetatud külast kogutud toponüüm märgib just selle küla objekti. Seepärast on siinses kirjutises need külanimed pandud sulgudesse.

Kirjutis toetub nii varasematele uurimustele kui ka sõnaraamatutele. Üldjuhul, kuid sellest on erandeid isuri keele sõnastiku (IMS) puhul, pole toponüümia käsitlemisel viidatud karjala, soome, vadja ega vene keele sõnaraamatutele (KKS, SES, VKS, VES). Kohanimede võrdleval käsitlemisel on peale kohaleksikonide uuritud Eesti-Ingeriga piirneva Vaivara kihelkonna toponüümide sedelkogu (EKI 1). Asjaomastele kohanimedele eelneb lühend Vai. Teatavasti on kogu nimetatud kihelkonna, kuid peaasjalikult selle idaosa keelepruugis rohkesti vadja-, isuri- ja soomepärasusi (Ariste 1962: 11 jj). Artikli kirjutamisel, eriti liigitamisel, on arvestatud Eesti kohanimeteaduse seisukohtadega (vt Saar 2009; Päll 2020).

Vadja, isuri ja soome toponüümide kirjapilti on artiklis ühtlustatud ja lähendatud kirjakeelele. Eesti-Ingeris räägiti isuri keele alamlauga murret,

---

[1] Siinkirjutaja on väga tänulik kolmele retsensendile rohkete kasulike paranduste ja ülevaatlikkust avardavate täienduste eest.

milles esinevad klusiilid *k*, *p*, *t* (näiteks *muta*), kuid IMS on orienteeritud Soikkola murdele, mistõttu on nad seal kirjutatud poolheliliste klusiilidega *ɢ*, *ʙ*, *ᴅ*, seega *muᴅa*. Nimetatud seika tuleks isuri sõnaraamatu kasutamisel arvestada. Kirjas ei tähistata kõrgenenud vokaale ega lühialgulisi geminaate. Mägiste talletatud kohanime esmasel käsitlemisel on ülilühike vokaal säilitatud (nt *Apaj^{a}välj^{ä}*), kuid kokkuvõtetes on see asendatud tavahäälikuga (*Apajaväljä*).

Tärniga * kohanimi on talletatud ainult teist liiki nimena, nt soonimi heinamaa nimena. Kui toponüüm on taastatud mõneti umbkaudse kirillitsas kirjutatud kirjapildi põhjal, siis on kohanime ette paigutatud tärn sulgudes (*). Kokkuvõtetes on tärnist loobutud. Seevastu tärn üldsõna ees tähistab selle oletatavat, seni registreerimata algkuju. Küsimärgiga on kokkuvõtetes eristatud kohanimed, mille rühmakuuluvus pole kindel.

2. Põllu- ja krundinimed

Maatükke, eriti põlde tähistavate toponüümide liigisõnad on is sm *pelto* 'põld' (vrd vdj *põlto*), is *väljä* 'väli, põld' (vdj *väl'l'ä*), is sm vdj *sarka* 'sarg (ühele perele kuuluv põllusiil)' ja *sürjä* 'põlluharimiseks sobimatu maa'. Rosona-äärsete ingerisoomlaste üldsõna *sürjä* tähenduseks on märgitud 'liivik' (Mägiste 1925: 65). See liigisõna on ilmselt sama päritolu kui ee *süri* ~ *sürje* ~ *sürjä* 'küngas', mis on tuntud Ida-Eesti kunagistel vadjapärase rahvastikuga aladel, ning sm *syri* ~ *syrjä* 'mäeseljandik; mäehari' (VMS II: 471; EES: 502; EKNR: Sürgavere). Isuri keeles on see tähendus säilinud mäenimedes *Kataajassürjä*, *Sürjä* ja *Sürjämmäki*, kuid üldsõna tähendab hoopis kõrval, eemal või mujal olevat, nt *hää kääntiis sürjää* 'ta pöördus kõrvale' (vrd ka sm *syrjä* 'serv, äär; külg') (IMS: sürjä; SPK: Syri, Syrjäntaka).

Väi *Apaj^{a}välj^{ä}* 'põld' < i-sm vdj *apaja* 'noodatõmbamise koht', kuid is *apaaja*. Kal *Apaj* ~ *Apaja* tähistab üht jõelahte (Mägiste 1925: 64).

(Kul) *Haapsürjä* 'kõlbmatu maa' < is sm *haapa* 'haab', vrd vdj *aapa*.

Haniken pelto 'põld' on nimetatud küla järgi. On teadmata, kas seda on tehtud kuuluvuse või asendi alusel.

Väi *Hindrikaine sark^{a}* 'sarg' < sm perekonnanimi *Hindrikainen* < mehenimi *Hindrikas* ~ *Hindrikka*.

Van **Kravun tükkü* 'talukrunt', *Кравун тюкко* (Põder 2019: 112) < perekonnanimi *Krapu* < is sm *krapu* 'vähk' (soome sõnal on muidki

tähendusi, vt SMS). Is *tükkü* 'tükk' tähendab ka maatükki, nt *too om meijän t'ükkü* 'too on meie tükk' põllusiilu kohta.

(Kul) Väi *Lautsark*[a] 'põld' < *lauta* 'laud'. Vrd ka (Kul) *Lautsaari*.

Van **Madiniitü* 'talukrunt' < mehenimi *Mati* + *niittü* : *niitün*. Eesti-Ingeri loomise järel jaotati seal talupoegadele maid. Toponüüm esineb mälestustes mitmel kujul, millest osa on vigased: *Мадинийду*, *Мадиншеду* ja *Мадиниду* 'Матвея луг [= Matvei aas]' (Põder 2019: 45–47, 159). Soikkola poolsaare Kolkkapää külale kuulus heinamaa nimega *Madinniittü* (IMS). Teisalt on võimalik, et tegu on eesti krundinimega, vrd *niit* : *niidu*.

(Kul) *Makaussürjä* 'kõlbmatu maa; karjamaa' < *makaus* 'magamiskoht', vrd is *makauuz* 'karja magamiskoht', vdj *makauz* 'ka: karja puhke- ja mäletsemiskoht karjamaal'.

(Kul) *Mutalan pellot* < **mutala* 'mudane koht', vrd is *muta* 'muda', sm *muta* 'muda, pori; turbakõdu', vdj *muta* 'soomuda; pori; muld; turvas'. Vrd sm *Mutala* (küla) (SPK: Viinijärvi); 1634 *Muttals öde* < **Mutala* (KK: 299; Muttal).

Väi *Niskasarat* : *-sarkoin* 'põld' < is sm vdj *niska* 'kukal'. Jemeljanov (2011: 335) on väitnud, et kohanimi *Нискъ саарат*, mille ta on tõlkinud kui '[põllu]ribad kuklas', on tulnud sellest, et nad paiknevad Kuradimäe järsul nõlval, mis meenutab kukalt. Tegu on metafoorse toponüümiga.

Väi *Patrinkaat'eet* 'heinamaa; põld' < mehenimi *Patri* < vn *Патря* < *Патрикий* või *Патрокл* (SRL: 339) + is *kaateet* 'meeste pealispüksid' (IMS: kaadjad). Jemeljanovi (2011: 335) teatel kasutati nime *Патринкаатет* 'Патрикеевы штаны [= Patriki püksid]' kandvat ala põlluna, st ajapikku oli maatüki funktsioon muutunud ja varasem heinamaa hariti põlluks. Tegu on metafoorse toponüümiga. Vrd ee *Kaatsora kund* < *kaadsaq* 'meeste püksid' (EKNR).

Väi *Petäipääl* 'põld' < is *petääjä*, sm vdj *petäjä* 'pedakas' + *pääl* 'peal'. Mägiste teatel on toponüüm kuuldud noorelt, keelt halvasti valdavalt isikult. Vt ka *Tammipääl*.

Väi *Pitksark*[a] 'põld' < is sm *pitkä* 'pikk', vrd vdj *piččä*.

Kul *Rahiken pelto* 'põld' < germaani mehenimi *Rahi* ~ *Rahikka* või läänemeresoome mehenimi *Rahikka*. Viimane oletatakse lähtuvat üldsõnast *raha* 'raha' või *rahka* 'kohupiim', vrd sm *Rahikkala* (KK: 374). Vähem tõenäoliselt võib Kullaküla toponüümi alussõnaks pidada is sm *rahi* 'pink, järi' või sm *rahi* 'paekivi', mida on samuti oletatud *Rahikkala* võimalikeks lähtesõnadeks, vrd ka ee *Rahinge* ja *Rahivere*, sm *Rahja* ja

rahijää (SPK: Rahi, Rahja; EKNR: Rahinge, Rahivere; SMSA: rahijää). Sama täiendosa sisaldab ka Eesti-Ingeri metsa- ja heinamaanimi.

Ruoppamaa 'maatükk Ropsu külas' < ? sm *ruoppa* 'kõduturvas; muda; mudasoo', *ruoppa* 'auk; vankriratta jälg teepinnas' või *ruopas* 'kivihunnik; jääkuhi' (vt EES: roobas). Keelejuhi teatel olevat kohanimi saadud Soomest või Rootsist tulnud asunikult. Muda või augu tähendusega on Saulo Kepsu seostanud ka Karjala kannase toponüümid *Ruoppa*, *Ruoppaniemi* ja *Ruppapellot* (KK: 395), ent arvesse võiksid tulla ka ülejäänud tähendustega lekseemid. Päris tähelepanuta ei saa jätta muistset läänemeresoome isikulisanime, vrd lv *Ropa* ~ *Rope* ~ *Roop* ~ *Ropp* (EKNR: Roobe, Roobi).

Van **Saare* 'talukrunt', *Caape* (Põder 2019: 47, 48) < ee *saar*, is sm vdj *saari*. Eesti-Ingeris maade jagamisel saadud eestipärane kohanimi.

Väi **Sammalotsan sarat* < is *sammal* ~ *sammel*, sm vdj *sammal* 'sammal' + is *ottsa*, sm *otsa* 'ots' (ent vdj *õttsa*). Primaarnime *Sammelotsa* pole registreeritud. *Otsa* tähistab järve, küla, saare jt objektide kaugemal asetsevat osa (Krjukov 2012: 300), ent konkreetsel juhul pole teada, mida *otsa* märgib. Jemeljanov (2011: 335) on nime *Самалотсан capam* ebaõigesti tõlkinud kui 'karusnahksed ribad'. Liigisõna *sarat* on mitmuse nominatiivis.

Väi *Savihaut*[a] 'heinamaa; põld' < is sm vdj *savi* 'savi' + is sm *hauta* 'auk'. Tähenduse seisukohalt jäävad vaatluse alt välja sm *hauta* 'haud; koobas; kaevik' ja vdj *auta* 'auk; hauakoht jões; haud'.

Van **Savisoo* 'maatükk', *Сависоо* (Põder 2019: 47, 159) < ee is sm vdj *savi* + *soo*. Võib olla samuti maajagamisel pandud kohanimi.

Väi *Suurpelt*[u] < is sm vdj *suuri* 'suur'.

(Kul) *Taipaalan sürjä* 'kõlbmatu maa' < ? sm *taipale* ~ *taival* : *taipaleen* 'kahe veekogu vaheline maakitsus; tee; vahemaa' (eriti tuntud Savos ja Kesk-Soomes) (SPK: taipale); krj *taival* (sama tähendusväli).

Väi *Tammipääl* 'põld' < is sm vdj *tammi* 'tamm : tamme' + *pääl* 'peal'. Mägiste teatel on toponüüm kuuldud noorelt, keelt halvasti valdavalt isikult. Vt ka *Petäipääl*.

Van **Vehkazikko* 'talukrunt', *Вехкасикко* (Põder 2019: 47, 48, 146) < is **vehkazikko* < *vehka* 'võhk', vrd vdj *võhkazikko* 'koht, kus kasvavad soovõhad' < *võhka*.

Väi *Vihnitsan nurkk*[a] 'põld' < sm *vihni* 'linnupüünis' + *nurkka*. See võiks olla Vihnitsa sooga (Väi *Vihnitsan suo*) mingil viisil seotud põld.

Sama alussõna on oletatud Karjala maakitsuse kohanimes *Vihiniemi* (KK: 496). Kirde-Eestis asuva Jaama küla nimi oli varem *Vihtitsa*, mida on ühendatud kas muistse isikunimega või soome sõnaga *vihti* 'linnupüünisesse suunav tara', vrd ka Iis *vihe* 'tara, mis suunab linnupaelte juurde' (EKNR: Jaama). Näikse, et vaatamata häälikulistele erinevustele on nii Eesti kui Ingeri toponüüm sama päritolu, tulenedes püünist tähendavast apellatiivist. Tugeva soome-ugri põhjaga Arhangelski oblasti ühe küla mitteametlikuks nimeks on samuti *Вихница* (Nadeždin). Üks retsensentidest soovitas seostada kohanime idaläänemeresoome *vihn*-tüvelise apellatiiviga: is *vihne* ~ *vihneg* 'ohe (viljapea okas)', krj *vihneh* 'sõkal' ja sm *vihne* 'sõkal' (vt ka HMS).

Karjala kohanimeuurija Irma Mulloneni (2002: 72–73) andmeil on liide *-ица* Süväri-äärse vepsa ala venekeelses toponüümias väga levinud, sh loodus- ja viljelusnimedes, nt *Розмениця* < vps *rozme* : *rozmegen* 'rooste'. Nagu näitest ilmneb, võib see esineda ka kujul *-ница*. Hääliku *n* lisandumine vene liitele on tekkinud sama häälikut sisaldavast adjektiivisufiksist (Trubatšov, Toporov 2009 [1962]: 140). Slaavi keelte samatekkeline üldsõnade liide *-ница* tähistab ruume ja mahuteid, nt *мельница* 'veski', *сахарница* 'suhkrutoos' (ITS: 56). Seega peitub nimetatud liites ka vihje millegi asukohale. Ingerimaa kohanimede sufiks *-nittsa* pärineb samuti ilmselt vene keelest, vrd ka *Paglnitts*[a] ja *Ruokonitts*[a] (vt ptk 4). Viimane võiks tähendada kohta, kus leidub pilliroogu. Sellest saab tuletada ehk ka teiste käsitletavate toponüümide algtähenduse, nimelt **paglnittsa* oleks 'linnupaelte koht' ja **vihnittsa* 'püünistara koht'.

Väi *Väärhänt*[ä] 'põld' < is sm vdj *väärä* 'kõver' + is sm vdj *häntä* 'saba'. Tõenäoliselt on tegu maastikuliselt loogelise viljeluskohaga. See on determinanditu metafoorne nimi. Krjukovi (2012: 304) Ingerimaa *häntä*-nimede näited käivad paraku ainult külaosade kohta.

V a h e k o k k u v õ t e. Eesti-Ingeri veerandsada põllundusega seotud toponüümi on moodustatud mitmesuguseid objekte kajastavatest üldsõnadest. Primaarseid toponüüme on 21, millest neli põllunime lähtuvad isikunimest (*Hindrikaine sarka*, *Kravun tükkü*, *Patrinkaat'eet*, *Rahiken pelto*), kaheksa põhinevad omadusel (*Lautsarka*, *Mutalan pellot*, *Niskasarat*, *Pitksarka*, *Ruoppamaa*, *Savihauta*, *Suurpeltu*, *Väärhäntä*), neli asendil (*Apajaväljä*, ?*Saare*, *Taipaalan sürjä*, *Vihnitsan nurkka*), neli puu- või muul taimeliigil (*Haapsürjä*, *Petäipääl*, *Tammipääl*, *Vehkazikko*) ning üks peab silmas otstarvet (*Makaussürjä*). Kõige sagedamini on maatükk saanud

nime oma kuju, suuruse ja pinnaseomaduste järgi (kaheksa toponüümi); poole harvemini teistel alustel, sh võrdselt neli põllunime isikunime, asendi ning seal kasvanud puu(de) või muude taimede järgi.

Kahest puuliigist tuletatud determinandita kohanimes (*Petäipääl*, *Tammipääl*), mille õigsuse teeb mõneti kahtlaseks tõik, et nad on Mägiste teatel talletatud keelt halvasti oskavalt inimeselt, esineb postpositsioon *pääl* 'peal'. Need on tekkinud ilmselt elliptiliselt ühendist **Petäi- ja *Tammipellon päällä*, vt ka *Müssün ojan pääll* (ptk 4). See on võimalik samal moel, nagu vadja keeles esineb teadaolevalt kaks põllu- ja heinamaanime alalütlevas käändes (*Ülisillalla*, *Roojõlla*) ning kohanimi tagasõnaga *Marfaa risii alla* 'koht Mati küla lähedal metsas, kus hundid murdsid tüdruku, kelle mälestuseks olevat seisnud rist' (Ernits 2020: 204).

?*Haniken pelto*, *Madiniidu*, *Sammalotsan sarat* ja *Savisoo* on sekundaarsed. *Niskasarat*, *Patrinkaat'eet* ja *Sammalotsan sarat* on mitmuslikud toponüümid, kusjuures kahel juhul tähistavad nad sargadeks jaotatud põldu ja *Patrinkaat'eet* mitmuslikkus tuleneb sellest, et lähtesõna on kasutatav üksnes pluuralis. Determinandita on enamasti omapärased nimed, sh metafoorsed (*Patrinkaat'eet*, *Väärhäntä*), *pääl*-osisega (*Petäipääl*, *Tammipääl*) ja eestipärane (*Saare*), v.a *Savihauta* ja *Vehkazikko*.

3. Heinamaanimed

Eesti-Ingeri toponüümidest moodustavad lõviosa heinamaanimed, mille liigisõnaks on is sm vdj *niittü* 'niit, heinamaa'.

Kal *Apasuun mäen alus* : *aluksen* 'heinamaa'. Kal *Apasuun mäki* ~ *Apasuunmäki* < *apaja* + is sm vdj *suu* 'suu'. Juba Mägiste (1925: 64–65) tõlkis selle Abajasuumäeks, oletades seejuures -*j*(*a*) kadu, kusjuures Kal *Apaj* ~ *Apaja* tähistab üht jõelahte. Kohanimedes on is sm vdj *suu* mitmesuguse tähendusega, nt soome keeles 'oja- jõe suue; jõedelta (*merensuu*); jõe või järve lähe; tee, põllu jm algus või lõpp'.

Väi **Bluutkoja* 'heinamaa; oja' < is *pluutka* 'pahandusetegija; petis' < vn *плут* 'kelm; petis; võllaroog'. Vrd ka vdj *pluutta* 'kelm, petis' ja *bluutka* 'ümberhulkuja'.

Väi *Fil'kkan niittü* < mehenimi *Fil'kka* < vn *Памфил*, *Феофил* jt (SRL: 374). Kas mitte õigem poleks *Fil'kan niittü* (vrd järgmine)?

Väi *Frolkan niittü* 'heinamaa' < mehenimi *Frolkka* < vn *Фролка* < *Фрол* (SRL: 377). Niit asub samanimelisel saarekesel (Väi *Frolkkan saari*).

Väi *Halukonto* ’heinamaa’ < isikunimi *Halo* + **kontu* : *konnun* või is sm *halko* : *halon* ’halg’. Vdj *alko* : *algon* ei sobi häälikuliselt. Isikunimena tuleb arvesse *Hali* ~ *Haloi*, mis õigeusunimena lähtub vene mehenimest *Фалалей* või muistsest nimest **Haloi* (< *halata* ’igatseda; ihata’ või *haluta* ’tahta’), vt külanimed *Halola* ja *Halila* Karjala kannasel (KK: 112, 114). Lähtesõna *halko* näiteks võib tuua krj *Halgosuari* ja *Halgoselgü* küttepuude tegemise koha järgi (Mamontova 1994: 124).

Läänemeresoome sõna **kontu* väljendab eesti keeles ühelt poolt väheviljakat, tavaliselt asustamata maad (*kõnnumaa*), teisalt aga kuiva, kõrget maad (*kõnd*), seevastu soome, karjala ja lüüdi sõnad tähendavad enamasti kodupaika, soome *kontu* lisaks veel turvast ja sood ning karjala *kontu* hoopis põldu ja *kontošikko* ebatasast maapinda (vt EES; SPK: Kontula; SSA I: 398). Isuri ja vadja keeles on asjaomane apellatiiv hääbunud, esinedes vaid mõnes kohanimes, nagu is (Soikkola) *Randakonnun külä* ja *Tammikontu* ning vdj *Kõntu*. Seepärast jääb nende täpsem tähendus teadmata. Jemeljanovi (2011: 334) seletus, et *halu* tähendab kohta ja *konto* ~ *kontiu* karu, pole tõsiselt võetav. Näikse, et liitsõnade lõpu *o* ja *u* on vahetanud oma koha. Kohanimesedelil leidub näitelause *Halukonnos on hüvä hein* ’Halukontos on hea hein’. Vt ka *Haluvesi*.

Väi *Haluvesi* ’heinamaa’ < *Halu* või *halko* + *vesi*, vt *Halukonto*. Võimalik, et alguosa *o* > *u* on toimunud *Halukonto* mõjul. *kontu* tähistab kõrgemal kohal asuvat, *vesi* ilmselt madalamal paiknevat heinamaad. Öeldu tõenduseks leidub ühe retsensendi teatel sobiv paralleel Hargla kihelkonnast, kus Mustjõe heinamaadel, vanajõgede koolude tõttu vahelduval kõrgusel öeldakse olevat konnud ja luhad. *Kond* on seal kuiva pinnasega, *luht* aga niiske vanajõe koht (vt ka Saar 2009: 132–133).

Haniken niittü on nimetatud Hanikke küla järgi, vt ka *Haniken pelto*.

Kal *Hauta* (= *Suurhauta*) ’heinamaa’ < is sm *hauta* ’auk’. Vrd vdj *auta*. Lähtesõna augu-tähendus on tuntud kogu Soomes (SMS).

Väi **Huissuo* (= **Kuivsuo*) ’heinamaa’ < germaani lisanimi *Huide* ~ *Huite* (< **hvit* ’valge’) või sm *huitti* ’valge’, vrd sm *huisroho* ’raudosi (*Equisetum hyemale*)’ (kas valgete leheservade pärast?). Paraku on üldsõna tuntud vaid Edela-Soomes. Karjala maakitsuselt on külanimed *Huittula* ja *Huistuppula*, vrd viimasel puhul 1543 *Oloff huistupi* < *vit stub* ’valge habemetüügas’ ja 1533 *Oloff huitt*, *stub* ’ka: känd’ (SMS: huisroho; SPK: Huittula; KK: 132). Viimane näide osutab ka muutuse *t* > *s* võimalusele soonimes. Seetõttu tekib küsimus, kas *Huissuo* ja *Kuivsuo* on ikka

sünonüümsed, kuigi ’valge’ (= ’hele’) ja ’kuiv’ pinnase kohta sobiksid kokku. Jemeljanov (2011: 334) on täiendosa tuletanud väidetavast apellatiivist *huit* ’hukatuslik’, rääkides soo ohtlikkusest selle läbimisel. Tegelikult pole mainitud tähenduses seda sõnatüve läänemeresoome keeltest leitud. Üks retsensentidest pidas võimalikuks seostada Väiküla toponüümi karjala onomatopoeetilise verbiga *huisoa* ’tuhiseda; vehkida jms’ ning selle tuletistega; selline päritolu pole välistatud.

Jonniku heinamaa < ee *jonnik* ’jonnakas’ või kitsa levikuga sm *jonnikka* ’loid, veniv’ (SMS). Jääb teadmata, kas tegu on eesti või muu päritolu toponüümiga, sest pole selge, kas *heinamaa* on liigisõna või on see sedelile lisatud eestikeelne seletus.

Väi *Kaakali* ’heinamaa’ < *kaakale* ’kamakas, pank’ (SMS) või is *kaakeli* ’võrgu asukoha märk veepinnal’. Õige pole Jemeljanovi (2011: 334) seisukoht, et *Каакели* tuleneb soome sõnast *kaakeli* ’savi’, sest selle tähenduseks on ’kahhelkivi; katusekivi’, peale selle ei sobi see hästi heinamaa tähistamiseks.

Väi *Kakkarsaar* ~ *Kakkarsaari* ’saar ja heinamaa Rosona jões’ < is *kakkara* ’ahjusütel praetud õhuke pannkook; lehmasitakook’, sm *kakkar* ’kaapekakk, taigna ülejäägist tehtud väike leib (rohkesti Karjala, Savo, Ingeri); ümar kartuli- või kohupiimapirukas; pirukakoorik (ka Ingeri); (tatrajahust) õhuke pannkook (Karjala, Ingeri)’ (SMS: kakkar). Vdj *kakkara* ’kohupiimasai; kakk, pätsike’ loetakse isuri laenuks. Sõnatüvi on tuntud ka Kirde-Eestis, nimelt VNg *kakkar* ’tükk, klomp’ (EMS II: 556). Jemeljanov (2011: 334) on tõlkinud kohanime *Каккар-саар* samuti Pliinisaareks.

Läänemere saartel esineb mitu *Kakra*-nimelist loodusobjekti, nagu Phl *Kakralaid* ~ *Kakrelaid*, *Kakramaa* ja Khk *Kakrasäär*, mille kohta on kohanimeuurija Marja Kallasmaa varasemas teoses esitanud eesti keelest mitu häälikuliselt sobivat üldsõnavastet, sh *kakar* ’järvekaur; pütt’, hiljem aga piirdunud üksnes viimasega (Kallasmaa 1996: 74, 2010: 66; EKNR). Tegemist on läänemeresoome nn häälikuliselt ajendatud tüvega, mistõttu soome sõnal on murdeti mitu varianti, nagu *kaakkuri*, *kakkuri*, *kakara* ’punakurkkaur’ (EES). Juhul, kui eksisteerib kas üldsõnakuju **kakkar*- või on Eesti-Ingeri kohanimes esisilbi vokaal lühenenud, saaks Väiküla toponüümi linnunimetusega seostada kindlamalt.

Väi *Kaukolan niittü* ~ *Kaukulniittü* < algselt kohanimi *Kaukola* (> perekonnanimi) < isikunimi *Kauko* ~ *Kaukoi* < ?*kauka* ’pikk’, vrd sm *Kaukola*

(1506 *Kaukoyla* ~ *Kavkoyla* ’küla’, vt SPK: Kaukola). Teisalt, nagu on osutanud üks retsensente, saab toponüümi ühendada isuri sõnaga *kaukola* ’nõu virde jaoks; puust küna’, vrd sm *kaukalo* ’küna, mold’; vdj *kaukalo* ~ *kaukolo* ’küna’. Sel juhul on heinamaa saanud nime selle kuju järgi.

Väi *Koivikko* ’heinamaa’ < is sm vdj *koivikko* ’kaasik’. Vadja lekseem on isuri või soome laensõna (VKS). Ka Jemeljanov (2011: 334) on *Койвикко* tähendusest õigesti aru saanud.

Kal *Koppeli* ’heinamaa’ < sm *koppeli* ’väike hõredate seintega välisehitis, kuur, küün; hütt, hurtsik; väike tarastatud maa-ala’. Sõna on laialdase levikuga, registreeritud muu hulgas ka Ingerimaalt (SMS). Vrd ka ee *koppel* : *kopli* ’taraga piiratud heina- või karjamaatükk’ (EKNR: Kopli). Kallivere toponüümile on lisatud seletus: *niittü külän lähell*[a] ’heinamaa küla lähedal’.

Väi *Kromppi* ’heinamaa’ < is *kromppi* ’rüsijää’ või vdj *kromppi* ’konar, kühm’. Mõlemad sõnad on tõenäoliselt sama päritolu. Vrd ka Vai *Krompa augud* ~ *Krompka*. Eesti-Ingeri toponüümisedelile on lisatud näitelause *Krompis olla hüväd rohod* ’Krompis on hea rohi (= head rohud)’.

Väi *Kuivsuo* (= *Huissuo*; vt eespool) ’heinamaa’ < is, sm, vdj *kuiva* ’kuiv’.

Väi *Kulka* ’heinamaa’ < ? isikunimi *Kulka* < vn *Гулька* < *Гуля* < *Егор*, *Игорь*, *Сергей* või *Кулька* < *Куля* < *Акулина*, *Николай* jt (SRL: 302, 304). Ent vrd ka ee *kulka* ’kiilas, nudi’, Kod *kulka* ’võrgutähis’, *kulka* ~ *kulku* ’viinapudel’. Ka Narva linnajao nimi *Kulgu* ’Narva linnajagu’ (vrd 1801 *Kulga Weg* ’tee’, 1844 *Kulka*), mida on ühendatud eespool mainitud apellatiivide ja antroponüümidega, on päritolult ebaselge (EKNR: Kulgu).

Väi *Kurk'esuo* ’heinamaa’ < is sm *kurki* ’kurg’, vrd vdj *kurči* ~ *kurki*. Toponüümi täiendosa on mitmuse genitiivis nagu ee *Kurgema* puhul (EKNR: Kurgema). *Куркесоо* on Kuresooks (*журавлиное болото*) tõlkinud ka Jemeljanov (2011: 335).

Väi *Kärnäiset* : *Kärnäisten* ’heinamaa’ < lisanimi *Kärnäinen* < isikunimi *Kärnä* < *kärnä*. Lisanimi võib lähtuda ka otse adjektiivist *kärnäinen*. Soome-ugri päritolu apellatiivitüvel on lai tähendusväli: is *kärnäkäz* ’kärnane’ (nimisõna pole registreeritud), sm *kärnä* ’krobeline puukoor; kärn, lööve; (puu)korp; koorik; jääkirme; jäätunud maa’, *kärnäinen* ’kärnane; praguline, konarlik’ (SMS), vdj *kärnä* ~ *čärnä* ’kärn’, vrd ka ee *kärn* ’koorik, korp; nahahaigus’ (EES: 208; SMS). Kõigi nende tähenduste ühisosaks on ’krobeline pind’. Saarkülas registreeriti XVII sajandi alguses Iwanko

Feodorof Kärnyineni nimeline peremees kahe pojaga (NPK: 206). Selle nime võib seostada ehk nimesaanu kärnase või krobelise nahaga (Ernits 2016: 90–92). Kõne alla võiks tulla ka rootsi keskaegne isikunimi *Kärnä* ~ *Kärne*, vrd sm perekonnanimi *Kärnä* ja krj *Kärnäinen* (SSN: 452).[2] *Kärn*-tüvi esineb ka loodusnimedes, nt ee *Kärnjärv* ja sm *Kärnänkoski* (EKNR; SPK).

Väi *Laarikka* 'heinamaa' < eesnimi *Lari* ~ *Larikka* ~ *Laarikka* < *Laurentius* või vn *Иларион*, *Ларион*, *Ларисса* (SPK: Larinsaari, Larsmo; SRL: 305). Näiteks karjalastega seonduv *Larikka*-nimeline heinamaa on tuntud ka Põhja-Pohjanmaal (Nissilä 1948: 229). Eesti-Ingeri kohanimesedelile on kantud lause *Laarikkaa mäntii* 'mindi Laarikkasse [heinale?]'.

Kal **Laaskeeniittü* ~ *Laaskenniittü* 'heinamaa' < ? is *Laassee* : **Laaskeen* (< *Laasseen*) < vn *Власий* või *Евласий* (SRL: 266). On teada ka Kal *Laaskeniitün metsä*. Antroponüüm *Laasse* koos lähtekujuga *Власий* leidub ka IMSis.

Laherma 'heinamaa' < sm *laherma* 'väike laht; lahte meenutav maastikuobjekt', nt Kal *pien laherma oli sellast maata ja siin kasvo toisellaine roho* 'väike *laherma* oli lahte meenutav [tükk] sellist maad ja siin kasvas teistsugune rohi' (SMS), vrd krj *laherma* 'väike laht'.

(Kul) *Lartun niittü* < isikunimi *Larttu*, vrd vdj *Larttu ämmää laulu* 'Larttu eide laul' (Ariste 1986: 11).

Van **Lomu* 'mahajäetud koht Haavikko küla lähedal, kust niideti heina' < is *lomu* 'murtud oksad, risu' < vn *лом* 'murd, murtud tükid, puru', nt *бурелом* 'tormimurd'. Nissilä (1975: 37) andmeil tähendab *lomu* Soome-Karjalas kivist pinda. Siiski on Aunuse-Karjala *Lomu* ~ *Lomuniittü* seostatud karjala sõnaga *lomu* 'koli, prügi' (Mamontova 1994: 118). Viimane tähistab ka küttepuud ja kaigast (KKS). Põder (2019: 46, 146) on toponüümi kirjutanud venepäraselt mitmusliku sõnana *Ломы*.

Väi *Matalat* : *Madaloin* 'heinamaa' ~ *Mataloin niittü* < is *mataala*, vdj sm *matala* 'madal; madalik'. Mägistel on mõlemad kirjapanekud talletatud mitmuse nimetavas, kuid Jemeljanovil (2011: 334) ainsuse nimetavas, nimelt *Матала*, mille tähenduseks annab ta 'madal vesi; madalvee ala', väites, et Ivan Groznõi ajal (s.o XVI sajandil) seda heinamaad polnud – seal kohas asunud hoopis Rosona jõe suue.

Srk *Matoniittü* 'heinamaa' < is sm *mato* 'madu; uss; tõuk'.

---

[2] Ernits (2016: 92) nimetab nimeomaniku elukohaks ekslikult Väiküla, õige on Saarküla (lk 90).

(Kul) *Muntiruha* ’heinamaa’ < ? *Munti* + *ruha* (vt *Ruhan niittü*). Ehk seostub liitsõnalise toponüümi esipool skandinaaviapärase isikunime lõpuosaga *-munder* (< muinasskandinaavia *-mundr* ’kaitse’), nagu on oletatud soome külanimes *Muntee* (1559 *Veramundeby*, 1686 *Munde* < isand Vermunti nimi) (SPK: Muntee). Ühe retsensendi teatel esineb Eestis mitmes kohas *Mundi*-nimelisi talusid (Krl, Rak, Vas). Teine retsensentidest soovitas kohanime võrrelda aunusekarjala sõnaga *muntit* ’(halvustavalt rõivaste kohta:) hilbud, kaltsud’.

(Kul) *Mutalan niitüt*, vt *Mutalan pellot*.

Väi *Muuraispes's'* : *Muuraispes's'in* ~ Väi *Muuraspesät* : *Muuraspessiin* ’heinamaa’ < is *muurahain* : *muurahaizen* + *pezä* ’pesa’, vrd sm *muurahainen* ’sipelgas’ + *pesä* ’pesa’ (*muurahaispesä*), ent vdj *sippeligaz* ~ *siplikaz* ’sipelgas’ (*sippelikkaa pesä* ~ *sipplikkaa pesä*). Esimene nimekuju on kuuldud ühelt isuri keelt viletsasti rääkivalt noorelt, kuid genitiivi järgi on näha, et tegelikult on toponüüm mitmuse omastavas käändes. Mitmuslik on ka teine nimekuju, samuti on vene mitmusetunnusega *-u* ka Jemeljanovi (2011: 334) esitatud *Муурасnессu* ja selle tõlge. Huvitav on märkida, et kõigis nimekujudes on kadunud häälikuühend *ha*. Uuritavat kohanime kasutati väliskohakäändes, nimelt *Muuraspessiill*^{ä}.

Srk *Mäenaluz* ’heinamaa’ < is *mäki* : *mäen* ’mägi’ + is vdj *aluz* ’alus, -alune’, vrd is *mäenaluz*, vdj *aluz* ’-alune jt’, nt is *Kurenmäen aluz* ’väike põld Kolkkapää külas’ (IMS). Seevastu vdj *mäči* : *mä*(*j*)*ee*. Osis *-aluz* esineb ka vadja toponüümides *Čülänaluz* ’org Ičäpäiväst Kabrio poole’ ja *Marfaa risii aluz* ’koht Mati lähedal metsas, kus hundid murdsid tüdruku, kelle mälestuseks oli varem rist seisnud’ (vt Ernits 2020: 204).

Mäkkiin tauks^{e}*t* : *tauksiin* ~ Väi *Mäkkiin taus* : *tauksen* ’heinamaa’< is *mäet* : *mäkkiin* ’mäed : mägede’ + is *tauz* : *taukset* ’tagune : tagused’, vrd is *korvan taukset* ’kõrvatagused; nõlgtõbi’, vdj *taguz* ’-tagune’. Jemeljanovi (2011: 334) nimekuju *Мяккинтауc* ’Mäetagune’ lõpuosa on samuti ainsuses, kuid algusosad on mitmuses.

Väi *Mättlikk*^{u} ~ *Mättälikk*^{u} ’heinamaa’ < is **mättälikko* ’mätlik; ebatasane’. Võimalik, et see üldsõna on jäänud talletamata, kuid ta esinemus poleks üllatuslik, vrd vdj *mättälikko* ~ *mättäzikko* ’mätlik; mätastik’, *Mättelikoo sargad* ’põllumaa Liivčülä lähedal’ (Ernits 2020: 198); sm *mättäilikkö* ’samblane ala’ (SMSA); ee (Lüg, Jõh, Vai) *mätlik* ’mätastega (maa)’ (EMS VI: 355), Vai *Mätliku* ’heinamaa; talu’.

Kal *Mätäsillan niittü* < is sm vdj *mätä* 'mäda; pehkinud' + is sm vdj *silta* 'sild'. Toponüümi **Mätäsilta* pole talletatud. Vrd ka Kal *Mätäsillan metsä*.

Väi *Nagr^{i}zmaa* ~ *Nagrizmaa* 'heinamaa' < is vdj *nagriz* 'naeris' (vrd sm *nauris*) + *maa*. Liitsõna tähendab naeripõldu nagu sm *naurismaa* 'naeripõld, naerimaa'. *Nagrizmaa* nime kandis isuritel ka üks Loa küla heinamaid Soikkola poolsaarel (IMS). Tõenäoliselt on mõlemal juhul tegu endise naeripõlluga, mida hiljem kasutati heinamaana. Kohanimesedelil on lausenäiteks toodud *Nagr^{i}zmaall^{a} mäntii lüömää* 'Nagrizmaale mindi heina niitma (= lööma)'.

Kul *Niitünpää* 'heinamaa' < is sm vdj *niittü* 'niit, heinamaa' + is sm vdj *pää* 'pea; ots', vrd sm *pää* 'järve, neeme, saare jne ots' (Krjukov 2012: 301).

Van **Omasannikko* 'heinamaa', *Омасаннико* (Põder 2019: 147) < is sm *oma* 'oma' + is *sannikko*; vt *Sannikko*.

Väi **Paašana* ~ *Paašnoi* ~ *Pašan^{a}* 'heinamaa' < ? isikunimi *Pašana* + vähendusliide *-oi*, vrd vn perekonnanimi *Башанов*, mis lähtub eesnimekujust *Пашанья*; viimane on mehenimede *Павел*, *Пахом* jt lühendnimi (ka: *Пашеня* ~ *Пашиня*; PF; SRL: 340). Jemeljanovi (2011: 334) arvates tulenevat *Паашана* isurikeelsest taimenimest *паашана*, mida olevat tuntud ka nimetuse *гярбячч* all. Paraku ei õnnestunud mainitud apellatiivide **paašana* ja **gärbäč* kohta kirjasõnast tuge leida. Ehk on uuritav kohanimi seotud vene sõnaga (*пашенный* : *пашенная* : *пашенное* 'künnimaa-' (< *пашня*); SRN XXV: 305). Sel juhul võiks toponüüm osutada heinamaa varasemale kasutusele põlluna.

Väi *Pad'd'iniittü* < mehenimi *Paddei*, vrd vn *Паддей* (Golikov 1843: 198) või vähetuntud isikunime *Лампад* tuletis *Падя* või *Ипатий* jt lühend *Патя* (SRL: 123, 138–139, 337, 339). Paraku pole käepärast andmeid, kas *Паддей* on *Фаддей* teisendeid.

Väi *Patrinkaat'eet* 'heinamaa; põld', vt ptk 2.

(Kal, Väi) *Perkivon niitüt* ~ Väi *Perkkivo* ~ (Kul, Han) *Perkkivon niitüt* 'heinamaad Naroova vallas' < **perkivo*, vrd krj *pergivö*, sm *perkiö* 'kõrvalisse kanti rajatud uudispõld või heinamaa' (vt SPK: Perkkiö, Pirkkiö, Rantaperkiö). Ka Jemeljanovi (2011: 334) teatel oli *Перкиво* uudismaa, s.o põõsastest puhastatud koht. *Perkkivo* ~ *Perkivo* on terminnimi ja näitab, et esialgu oli tegu uudismaaga, kus tehti heina, kuid hiljem on see muutunud taas looduslikuks, vrd is (Rosona) *Perkivon kangas* 'nõmm'.

Mägiste kohanimesedelil on näitelause (Väi) *Perkivos on kaks sarkaa, tarviz lüüvvä maaha* ’Perkivos on kaks siilu, tarvis maha niita (= lüüa)’.

Väi *Pitk*[ä] *oja* ’heinamaa’ < is sm *pitkä* ’pikk’ (seevastu vdj *piččä*). Jemeljanovil (2011: 334) on kohanimi kirjas kujul *Питки-оя* ’pikk oja’, mis viitab samuti atribuudi teise silbi reduktsioonile. Mägiste sedelkartoteegi näitelause *Pitkää ojjaa mäntii lüömää* ’Pikkojale mindi heina niitma’ osutab, et liigisõna kasutati sisekohakäändes.

Väi *Potkioja* ’heinamaa’ < mehenimi *Potkoi* < vn *Потка* ~ *Потьк*а < *Потамий* või *Поман* + *oja* ’oja, kraav’. Sama päritolu on Karjala maakitsuse *Potkela* (KK: 359). Nimedes võib reeglipärase vähendusliite *-oi* või *-o* asemel esineda ka ainult *-i*, nt lehmanimi *Val'likki* (Mägiste 1925: 97). Teisalt võib tulla kõne alla is *potka* ’looma säär või sääreluu’ või mõni muu samatüveline tuletis, vrd is sm *potkia* ’jalaga lüüa, peksta’.

(Kul) *Rahikke* ~ (Kul) *Rahiken niittü* ’heinamaa’, vt *Rahiken pelto.*

(Kul) *Rantniittü* < is sm vdj *ranta* ’rand’. Liitsõnalises toponüümis on täiendosa lõpukaoline.

(Kul) *Rautsannikko* ’heinamaa’ < is sm vdj *rauta* ’raud’ + *sannikko*; vt *Sannikko*. Vrd is *Rautsoo* ’mingi väike soo’ (IMS: 468).

Väi *Rito* : *Rion* ’soo; heinamaa’ on ilmselt sama päritolu kui sm *Ritoniemi* < *rito* : *rion* ’risuhunnik; oksahunnik; kalade kudemispaigaks vette asetatud raod’, ee *ridu* : *ridu* ’risu’. Näitelause kohanimesedelilt kõlab: *ensimäine niittü on Rito, Rios lüüvää heinää* ’esimene heinamaa on Rito, Ritos niidetakse heina’. Sm *Ritalahti* ~ *Ritolahti* seostatakse üldsõnaga *rita* ’lõks, püünis’. Sm *ritohauta* ’hundiauk’ võis ehk püünisena tähendada algselt okstega kaetud auku (Wiedemann 1973 [1893]: 953; SPK: rito; KK: 388; SMSA: ritohauta). Ee *Reo* ja *Reola* näikse olevat teist algupära (EKNR). Jemeljanov (2011: 335) on *Рито* variandina esitanud *Риулинна* (vrd is *linna* ’linn’) ja oletanud lähtesõna *riukk* ’riugas’. Selline lekseem sõnaraamatuis puudub ja ta ei sobikski *Rito* lähtesõnaks.

(Han) *Ruhan niittü* < krj sm *ruha* ’räms, praht; hunnik; parvis jt’ (vt SPK: Ruha, Ruhade), *ruhka* : *ruhan* ’prügi, praht; heinapebred’ (SMSA), vrd is *ruho* ’vana kõlbmatu’, mis on ilmselt sama päritolu. Vt ka *Muntiruha*.

Väi *Rüömäniittü* < sm *ryömä* ’kobakas; jõhkard; nire, ojake; vesine (madal) nõgu’ (SMSA), vrd krj *ryömä*, mille tähendus viitab kaudselt porile (KKS: ryömä, rönä). Seega peaks kõrvutamisel soome lekseem maastikusõnana sobima.

Saarensuonniittü < is sm vdj *saari* ’saar’ + is sm *suo* ’soo’.

Väi *Saarukaiset* : *Saarukaisiin* ’heinamaa’ < is *saarukkain*, sm *saarukkainen* ’saareke, pisisaar’.

Han Väi *Sannikko* ~ *Sannikon niitüt*, vrd is *sannikko* ’koht, kus kasvab sõnajalgu’, sm *sannikko* ’liivik’, vdj *sannikko* ’raba (maastikuelement)’, vrd ee (Jõh) *sannik* ’vesine sooheinamaa’ (VMS II: 385). Sõna on talletatud samuti XV sajandil eraldunud vadja keele kreevini murdest taastatud kujul **sannikk* ~ **sannikko* ’soo’ (Winkler 1997: 327). Eesti vadja-isuri mõjualalt on teada Jõh *Sanniku* (heinamaa, mets, soo) ja Lüg *Sanniku* (heinamaa, jõgi). Saaremaal asuvad Sanniku ja Sanniku-Ure talu (Kallasmaa 1996: 368). Kohalikke olusid tundmata (kas niiske või kuiv) pole võimalik teha kindlaks, kas heinamaanimi on isuri või soome päritolu. Vt ka *Omasannikko*, *Rautsannikko*, *Vanasannikko*.

Väi *Savihaut*[a] ’heinamaa; põld’, vt ptk 2.

(Kul) *Sinatin niittü* < ? sm **sinatti* < vn *сенáм* ’senat, kohtuorgan Venemaal’. Oletatav lähtesõna on ehk tekkinud seetõttu, et vene keeles rõhuta *e* hääldub ligikaudse *i*-na. Nii näikse olevat tekkinud ka kunagine ee *sinat* ’senat’ (Wiedemann 1973 [1893]: 1048).

Srk *Sittur* ~ *Sitturi* ’heinamaa’ < is vdj *sitturi* ’sittuja, selline olend, kes palju peeretab ja situb’.

Väi **Strelkka*[*niittü*] (= *Strel’tsan jälet*) < vn *стрелок* : *стрелка* ’laskur; laskja, kütt’. Jemeljanovi (2011: 334) teatel on kohanimi *Strelkka* tulnud sellest, et tsaariajal asus siin vahimajake, jääger, et kaitsta metsa salaküttide eest.

Väi *Strel'tsan jälet* (= **Strelkka*[*niittü*]) < ? **strel'ttsa* : **strel'tsan* < vn *стрелец* : *стрельца* ’strelets (XVI–XVIII sajandi Vene sõjamees; vananenud mõistena sama mis *стрелок*)’ + is sm (Ingeri) *jälki* : *jälet* ’jälg (mitmuse nominatiivis)’ (astmevahelduse kohta vt Laanest 1966: 38; Mägiste 1925: 25), vrd sm (kirjakeeles) *jälki* : *jäljen*, vdj *jälči* : *jäljee* ~ *jällee* jt. Nimetamise motiivi kohta vt *Strelkka*[*niittü*]. Tegu on metafoorse kohanimega.

Kal *Suurhauta* (= *Hauta*) ’heinamaa’ < is sm vdj *suuri* ’suur’ + *hauta*, vt *Hauta*.

Kul *Suurniittü* < is sm vdj *suuri* ’suur’.

(Kul) *Tervhavvan niittü* < is sm *terva* ’tõrv’ (vrd vdj *tõrva*) + *hauta* ’siin: auk’. *Tervahauta* tähendab puutõrva utmiseks maasse kaevatud auku. Seda liitsõna tuleb Soomes jm ette rohketes toponüümides (SPK: -hauta). Kullakülas oli tuntud ka *Tervhavvan oja.*

Kul **Tiirika* [pigem siiski *Tiirikka* : *Tiirikan*] 'kannustik; [küsitluse ajal] heinamaa', vrd sm *Tiirikkala* (talu), ee *Tiirikoja*. Keelejuht on selgitanud: *Tiirikan kantosikko, enne mets, pien niittü* 'Tiirikka kännustik, enne [oli] mets, [nüüd] väike heinamaa'. Uuritav kohanimi on liigisõnata. Näitelause osutab ilmekalt objekti funktsiooni muutustele. Eriti perspektiivne pole toponüümi seostamine apellatiiviga sm *tiirikkä* 'ketas; võti [muukraud]' (SPK: Tiirinselkä, Tiirismaa; SMSA: tiirikkä). Pigem on kohanimi lähtunud soome isikunimest *Tiirikka* (vrd sks *Didrik*, *Diedrik*, *Dirck*), nagu on selgitatud ee *Tiirikoja* puhul (EKNR).

Väi **Ukonsuo* 'heinamaa' < is *ukko* 'vanamees; äike', vrd ka sm *ukko* 'vana mees; taat; jumalus Uku', vdj *ukko* ~ *ukku* 'vanamees; pikselöök' + is sm *suo* 'soo'. Vaivara kihelkonnas esineb *Ukkuoja* (EKNR: Uku). Välistatud pole ka tuletamine isikunimest, vrd ee *Uku* (1583 *Hukoby*). Ilmselt sama nime kajastab geograafilisel kaardil vigane *Укомсо*, mis tähistab mahajäetud kohta Narva jõe paremal kaldal (vt JZL: 30).

(Kul) *Umpapajan niittü* ~ *Umpiapajan niittü* < is sm vdj *umpi* 'umbne, umb-' + *apaja* (vt ptk 2), vrd vdj *umpiapaja* 'umbabajas, kinnikasvanud abajas', mis vihjab ka Kullaküla kohanime liittäiendosa tähendusele 'umbabajas'.

Van **Vanasannikko* 'heinamaa', *Ванасанникo* (Põder 2019: 116), vt *Sannikko*.

Srk *Vitsur*[i] 'heinamaa' < *vitsuri* 'vitsaga peksja?; vitstest punuja?' < *vitsa*, is sm vdj *vittsa* 'vits'. Liitega *-uri* lähtesõna täpsem tähendus jääb praegu selgitamata.

V a h e k o k k u v õ t e. Heinamaadega on seotud 66 kohanime. Nende seas on 41 primaarset toponüümi, millest üheksa põhinevad isikunimel (*Fil'kkan niittü*, *Frolkan niittü*, ?*Kulka*, *Laarikka*, *Laaskeeniittü*, *Lartun niittü*, ?*Paašana* ~ *Paašnoi* ~ *Pašana*, *Pad'd'iniittü*, *Tiirika*) ning viis seonduvad isiku apellatiivse nimetusega (*Kärnäiset*, *Sitturi*, *Strelkka, Strel'tsan jälet*, *Vitsuri*), viis asendiga (*Mäenaluz*, *Mäkkiin taukset*, *Niitünpää*, *Rantniittü*, ?*Saarukaiset*), kolmteist heinamaa omaduste ja seal kasvavate taimedega (*Hauta*, *Kaakali*, *Kromppi*, *Laherma*, *Lomu*, *Matalat*, *Mättälikku*, *Rito*, *Ruhan niittü*, *Rüömäniittü*, *Sannikko*, *Suurhauta*, *Suurniittü*), kaks heinamaal elavate loomade ja nende elukohaga (*Matoniittü*, *Muuraspesät*), üks endise kasutusalaga (*Nagrizmaa*) ning kaks rajatistega (*Koppeli*, *Tervhavvan niittü*). Semantilise liigituseta jäävad *Jonniku*

heinamaa ja *Sinatin niittü.* Kohanime *Kaukolan niittü* puhul pole selge, kas see lähtub isikunimest või maatüki kujust. Metafoorsed toponüümid on *Patrinkaat'eet* ja *Strel'tsan jälet.*

Heinamaanimede hulgas on ohtrasti determinandita nimesid, sh *Apasuun mäen alus*, *Hauta*, *Kaakali*, *Koivikko*, *Koppeli*, *Kromppi*, *Kulka*, *Kärnäiset*, *Laarikka*, *Laherma*, *Lomu*, *Matalat*, *Muuraspesät*, *Mäenaluz*, *Mäkkiin taukset*, *Mättlikku ~ Mättälikku*, *Paašana ~ Paašnoi ~ Pašana*, *Patrinkaat'eet*, *Perkkivo ~ Perkivo*, *Rahikke*, *Rito*, *Saarukaiset*, *Sannikko*, *Savihauta*, *Sitturi*, *Strelkka*, *Strel'tsan jälet*, *Suurhauta*, *Tiirikka*, *Vitsuri*. Omapärane on *Niitünpää* just heinamaa nimena, sest is sm *pää* tähendab otsa või lõppu. Mõned niite tähistavad terminnimed ei märgi sõnavaraliselt heinamaad, vaid teisi loodus- või kultuurmaastiku objekte (*Koivikko*, *Perkkivo*, *Sannikko*).

Rohkesti on samuti sekundaarnimesid: *Apasuun mäen alus*, *Bluutkoja*, *Halukonto*, *Haluvesi*, *Haniken niittü*, *Huissuo*, *Kakkarsaari*, *Koivikko*, *Kuivsuo*, *Kurk'esuo*, *Muntiruha*, *Mätäsillan niittü*, *Omasannikko*, *Pitk^{ä}oja*, *Perkivon niitüt*, *Potkioja*, *Rautsannikko*, *Saarensuonniittü*, *Vanasannikko*, *Tiirika*, *Ukonsuo.* Neist tähistavad liigisõna järgi soid *Huissuo*, *Kuivsuo*, *Kurk'esuo*, *Saarensuonniittü* ja *Ukonsuo*, mis näitab, et tegu on sooheinamaadega. Ojade-kraavidega seonduvad *Bluutkoja*, *Pitkäoja* ja *Potkioja*, mis on olnud ilmselt selgeteks orientiirideks.

Kaheosalist täiendosa sisaldavad *Muuraspesät*, *Mäenaluz*, *Mäkkiin taukset*, *Mätäsillan niittü*, *Nagrizmaa*, *Patrinkaat'eet*, *Saarensuonniittü*, *Savihauta*, *Strel'tsan jälet*, *Suurhauta*, *Tervhavvan niittü* ja *Umpapajan niittü*, kolmeosalist aga *Apasuun mäen alus.* Selle lõigu kohanimesid ühendab see, et atribuudiks olev nimeosa on kas liitsõna või endine liitnimi, atribuudis on kaks elementi.

4. Karjamaanimed

Eesti-Ingeri vähestel karjamaanimedel puudub nimeobjekti tähistav liigisõna. Peaaegu kõik toponüümid seostuvad Vanakülaga ja pärinevad ühest allikast (Põder 2019).

Van **Kiss^{a}n niittü*, *Киссын нитью* (Põder 2019: 111) < is sm *kissa* ’kass’ (vrd vdj *katti*, v.a Kukkuzis). Võiks silmas pidada, et ee *Kissa* on tuletatud isikunimest *Kiss ~ Kysse* jt (EKNR). Tegu on kunagise heinamaaga.

Van *_Kurensaari_ : *_Kurensaares_ ’hobuste karjamaa’, _Куренсаари_ : _Куренсаарес_ (Põder 2019: 111, 129) < is i-sm _kurki_ : _kuren_ ’kurg’ (vrd sm _kurki_ : _kurjen_, vdj _kurči_ ~ _kurki_ : _kurgõõ_) + is sm vdj _saari_ ’saar’. Vrd ka is _Kuremmäki_ ’mägi Kolkanpääs’ (IMS). Toponüümi kasutati sisekohakäändes. Põdra tekstist selgub, et tegu pole veekogus asuva saarega, vaid Vanakülast teisele poole Rosona jõge jääva maatükiga.

Van *_Lauzikk^e^_ ’karjamaa’, _Лаузик_ (Põder 2019: 111), vrd ee _lausik_ ’lame, tasane’, _lausi_ = _lausik_ ’lavats’ (Põhja-Viljandimaa) ning krj lausa ’jätkuv; tasane; tõsine’, sm _lausivesi_ ’vihma-, lumesulamis- jm pinnavesi’ ja _lauska_ ’habras; niiske mets või salu, tavaliselt jõe ääres’ (VMS I: 416; SMSA: lausivesi, lauska). Põder (2019: 127) on jäädvustanud ka toponüümi _Лаузике берег_ ’rand, kallas’.

(Kul) _Makaussürjä_ ’kõlbmatu maa; karjamaa’, vt ptk 2.

Van *_Müssün ojan pääll_ ’karjamaa’, _Мыссын оян пяль_ (Põder 2019: 111). See lähtub oja- või kraavinimest: Van (*)_Müssün oja_ ’karjamaa’ < ? is _müssü_ ’lapsemüts; abielunaise peakate, tanu’ (ka: HMS), i-sm _müssü_ ’lapsemüts’, krj _myssy_ ’abielunaise peakate; juuksekrunn’. Nimepaneku motiiv on hämar. Põder on jäädvustanud toponüümi ühendina. Kirjapaneku täiendosa sisaldab kaht _õ_-d, kuid isuri keeles see häälik puudub. Pole kindel, kas _pääll_ ’peal’ kuulub otseselt toponüümi juurde või pärineb sellisest lausest nagu nt _karjatati oja peal_, st ’oja ääres asuval karjamaal’.

Van *_Paglnitts^a^_ : _Paglnitts^a^s_ ’hobuste karjamaa, mis jääb Vanakülast vaadatuna teisele poole Rosona jõge’, _Пагльницы_ : _Пагльницысс_ (Põder 2019: 111, 129) < *_paglnittsa_ < is vdj _pagla_ ’pael, nöör’ (vrd sm _paula_). Lähtesõna tähendus on teadmata ja nimepaneku motiiv hämar. Sufiks -_nittsa_ kohta vt _Vihnitsan nurkk^a^_ (ptk 2). Toponüümi kasutati sisekohakäänetes.

Van *_Ruokonitts^a^_ ’hobuste karjamaa Vanakülast teisel pool Rosona jõge’, _Руоконицы_ (Põder 2019: 129) < *_rookonitsa_ ’roostik’ < is _rooko_ ~ _rooku_ ~ _ruuko_ ’roog : roo’, sm _ruoko_ ’pilliroog; roog’. Sufiks -_nittsa_ kohta vt _Vihnitsan nurkk^a^_ (ptk 2).

V a h e k o k k u v õ t e. Karjamaanimesid on talletatud ainult seitse, kuid üks neist (_Makaussürjä_) kuulub nii põllu- kui ka krundinimede rühma. See on ainuke toponüüm, mis viitab kaudselt karjamaale. Primaarsed on _Kissan niittü_, _Lauzikke_, _Paglnittsa_ ja _Ruokonittsa_. Kolm viimast on determinandita. Üldsõnu *_paglnittsa_ ja *_rookonitsa_ ’roostik’ pole teadaolevalt talletatud. Sekundaarnimesid on kaks: _Kurensaari_ ja _Müssün ojan pääll_.

5. Kokkuvõtteks

Kirjutises käsitletakse 93 Eesti-Ingerist pärinevat viljelusnime (tabel 1). Siinkohal ei loendata heinamaanimede all uuesti toponüüme *Mutala*, *Patrinkaat'eet*, *Rahikka* ja *Savihauta* ning karjamaanimede all kohanime *Makaussürjä*, mida on lähemalt käsitletud põllu- ja krundinimede rühmas. Kogumis leidub 66 primaar- ja 27 sekundaarnime, mis moodustavad koguarvust vastavalt 71% ja 29%. Kõige rohkem on heinamaanimesid, nimelt kaks kolmandikku uuritavatest toponüümidest. Neist peaaegu pooled on sekundaarnimed. Karjamaanimesid, mis pärinesid üksnes ühe Vanaküla elaniku mälubaasist, on teada ülinapilt. Mõlema viljelusnimeliigi puhul on liiginime vaheldumine seotud maakasutuse muutusega aegade vältel, kusjuures liigisõna pole alati muutust kaasa teinud. Üks retsensente on täiendanud, et karjamaanimede vähesuse põhjuseks võis olla tõik, et varem karjatati Ingerimaal lehmi ümberkaudsetes metsades ja mujal karjatamiseks vähegi sobivates paikades ning eraldi karjamaid enamasti polnudki.

Tabel 1. Eesti-Ingeri primaarsete ning sekundaarsete loodus- ja viljelusnimede arv

Kohanimeliik	**Primaarsed**	**Sekundaarsed**	**Kokku**
Põllu- ja krundinimed	21	4	25
Heinamaanimed	41	21	62
Karjamaanimed	4	2	6
Kokku	66	27	93

Artiklis uuriti Eesti-Ingeri primaarsete viljelusnimede atribuutide algtähendusi rühmade kaupa (tabel 2). Selgus, et nende täiendosad tulenevad 1) isikust, enamasti eesnimest, harva perekonnanimest või ametist, 2) nimeobjekti asendist, 3) selle omadustest, 4) taime- või loomanimest, 5) rajatisest (kalmistu, sild jt) ning 6) objekti seosest varasema kasutusalaga. Terminnimesid on nende seas vaid üks (*Perkkivo ~ Perkivo*). Eristati suhteliselt kindla, ebakindla ja läbipaistmatu etümoloogiaga nimesid. Enamasti on kohanimede päritolu raske üheselt kindlaks teha, sest ühel või teisel määral jääb ebaselgeks, kas atribuut seondub isikunimega või eri tähendust evivate apellatiividega. Seepärast tuleks näiliselt täpsete arvude taga näha mõneti hägusamat pilti.

Tabel 2. Eesti-Ingeri primaarsete viljelusnimede jagunemine atribuutide tähendusrühmiti[3]

Tähendus-rühm	Põllu- ja krundinimed	Heinamaa-nimed	Karjamaa-nimed	Kokku	%
Isik	4	12 + 2	0 + 1	16 + 3	28,8
Asend	4	4 + 1	–	8 + 1	13,7
Omadus	8	13	2	23	34,9
Loom ja taim	4	2	–	6	9,1
Rajatis	–	2	–	2	3,0
Otstarve	1	1	1	3	4,5
Terminnimi	–	1	–	1	1,5
Ebaselge	–	3	–	3	4,5
Kokku	21	38 + 3	3 + 1	62 + 4	100,0

Primaarsete viljelusnimede täiendosa tähistab laias laastus kas viljeldava maa-ala omadusi või seondub mõne isikuga. Kolmandale kohale jäävad asendist johtuvad viljelusnimed. Ülejäänud semantilisi välju puudutavaid toponüüme on üsna vähe, maksimaalselt 15 (22,7%). Kolme kohanime etümoloogia jäi ebaselgeks. Seega olid nimeobjekti omadustega ja isikutega seotud kaks kolmandikku viljelusnimedest. Selgus, et isikust lähtus kuni 14 heinamaanime, mis moodustas seda liiki toponüümidest kolmandiku (34,1%), ning kõigest neli põllu-, krundi- ja karjamaanime (neist 16%).

Eesti-Ingeri viljelusnimede atribuutidel on sõnavaraliselt rohkem ühist Soome ja Karjala kannase kohanimede omadega ja suhteliselt vähe kokkulangevusi vadja toponüümidega. See vihjab tõigale, et vähemalt mikrotoponüümias avaldub vadja substraat nõrgalt.

Lühendid

Han = Hanikke; i-sm = ingerisoome; Kal = Kallivieri; Kul = Kullankülä; Srk = Saarkülä; Van = Vanaküla; Väi = Väikülä

[3] Üksikult seisev või plussmärgi ees asuv arv näitab enam-vähem kindla, plussmärgi järel aga ebakindla etümoloogiaga sõnade arvu.

Kirjandus

Ariste, Paul 1962. Teiste läänemere keelte elemente Vaivara murrakuis. – Emakeele Seltsi aastaraamat 8. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.

Ariste, Paul 1965. *Vadja* kohanimedes. – Slaavi-läänemeresoome suhete ajaloost. Artiklite kogumik. Toim. Harri Moora, Lembit Jaanits. Tallinn: Eesti Raamat, 91–106.

Ariste, Paul 1986. Vadja rahvalaulud ja nende keel. (= Eesti NSV Teaduste Akadeemia Emakeele Seltsi toimetised 22.) Tallinn: Valgus.

Dmitrijev 2016 = А. В. Дмитриев 2016. Топонимия Ивангородского лена 1580-х годов. Материал для историко-топонимического словаря Ингерманландии. – Linguistica Uralica 4, 247–265. http://dx.doi.org/10.3176/lu.2016.4.02

EES = Iris Metsmägi, Meeli Sedrik, Sven-Erik Soosaar 2012. Eesti etümoloogiasõnaraamat. Eesti Keele Instituut. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus. http://www.eki.ee/dict/ety/.

EKNR = Marja Kallasmaa, Evar Saar, Peeter Päll, Marje Joalaid, Arvis Kiristaja, Enn Ernits, Mariko Faster, Fred Puss, Tiina Laansalu, Marit Alas, Valdek Pall, Marianne Blomqvist, Marge Kuslap, Anželika Šteingolde, Karl Pajusalu, Urmas Sutrop 2016. Eesti kohanimeraamat. Toim. Peeter Päll, Marja Kallasmaa. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus. https://www.eki.ee/dict/knr/.

EMS II = Eesti murrete sõnaraamat 2_8. *kabjalagin – kandervärk*, 1998. Koost. Anu Haak, Evi Juhkam jt. Tallinn: Eesti Keele Instituut.

EMS VI = Eesti murrete sõnaraamat 6_{27}. *muskama – mütsakas*, 2016. Toim. Mari-Liis Kalvik, Mari Kendla, Tiina Laansalu. Tallinn: Eesti Keele Instituut.

Ernits, Enn 2016. Eesti-Ingeri isikunimedest XV–XVII sajandil. – Õdagumeresuumlaisi nimeq. Läänemeresoomlaste nimed. Names of Finnic People. Toim. Jüvä Sullõv. (= Võro Instituudi toimõndusõq. Publications of Võro Institute 30.) Võro: Võro Instituut, 82–102.

Ernits, Enn 2020. Vadja loodus- ja viljelusnimedest. – Nimede kiiluvees: pühendusteos Marja Kallasmaale 70. sünnipäevaks. Eesti ja soome-ugri keeleteaduse ajakiri 11 (1). Külalistoim. Mariko Faster, Peeter Päll. [Tartu:] Tartu Ülikooli Kirjastus, 163–211. https://doi.org/10.12697/jeful.2020.11.1.08

Ernits, Villem 1925. Eesti-Ingeri Eesti-Soome kultuursünteesi katselavana. – Üliõpilasleht 6. Hõimunumber, 128–130.

Golikov 1843 = И. И. Голиков 1843. Деяния Петра Великого, мудрого преобразителя России, собранные из достоверных источников и расположенные по годам 15. Издание 2-е. Москва.

HMS = Isuri keele Hevaha murde sõnastik, 1997. Ainestiku kogunud ja käsikirja koostanud Arvo Laanest. Tallinn: Eesti Keele Instituut.

IMS = R. E. Nirvi 1971. Inkeroismurteiden sanakirja. (= Lexica Societatis Fenno-Ugricae XVIII.) Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

ITS = Историческая типология славянских языков. Фонетика, словообразование, лексика и фразеология, 1986. Под редакцией А. С. Мельничука. Киев: Наукова Думка.

Jemeljanov 2011 = Б. К. Емельянов (Йыги) 2011. Пласты истории села Венкуль, сиречь Наровского, с незапамятных времен по настоящее время. Санкт-Петербург: Реноме.

JZL = Юго-Запад Ленинградской области, 1998. Топографическая карта, масштаб 1: 100 000. Редактор Д. Иванов. Санкт-Петербург.

Kallasmaa, Marja 1996. Saaremaa kohanimed 1. [Tallinn:] Eesti Keele Instituut.

Kallasmaa, Marja 2010. Hiiumaa kohanimed. Toim. Eevi Ross. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

KK = Saulo Kepsu 2018. Kannaksen kylät. (= Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 54.) Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. http://scripta.kotus.fi/www/verkkojulkaisut/julk54/Kannaksen_kylat.pdf (02.03.2020).

KKS = Karjalan kielen sanakirja. Toim. Marja Torikka. https://kaino.kotus.fi/cgi-bin/kks/karjala.cgi (20.02.2021).

Krjukov 2012 = А. В. Крюков 2012. Соматическая лексика в финской географической терминологии и топонимии Ингерманландии. – Acta Linguistica Petropolitana. Труды Института лингвистических исследований 8_1. Ответственный редактор Н. Н. Казанский. Санкт-Петербург: Наука, 289–329.

Laanest 1966 = Арво Лаанест 1966. Ижорские диалекты. Лингвогеографическое исследование. Таллин: Академия наук Эстонской ССР.

Mamontova 1994 = Н. Н. Мамонтова 1994. Топонимия Олонецкого края. – С. И. Кочкуркина, Н. В. Куспак, В. Г. Платонов. Древний Олонец. Под редакцией С. И. Кочкуркиной. Петрозаводск: Институт языка, литературы и истории Карельского научного центра РАН, 111–129.

Mullonen 2002 = И. И. Муллонен 2002. Топонимия Присвирья. Проблемы этноязыкового контактирования. Петрозаводск.

Mägiste 1922 = J. Mg. 1922. Reisust Eesti-Ingeris. – Eesti Keel 5–6, 156–164.

Mägiste, Julius 1925. Rosona (Eesti Ingeri) murde pääjooned. (= Eesti Vabariigi Tartu Ülikooli toimetused. Acta et Commentationes Universitatis Dorpatensis B. Humaniora 7.) Tartu: [Tartu Ülikool].

Nadeždin = Н. И. Надеждин. О чем рассказывают микротопонимы. http://www.microanswers.ru/article/o-chm-rasskazivajut-mikrotoponimi.html (19.02.2021).

Nissilä, Viljo 1948. Pohjois-Pohjanmaan karjalaista nimistöä. – Virittäjä 4, 215–243.

Nissilä, Viljo 1975. Suomen Karjalan nimistö. (= Karjalaisen Kulttuurin Edistämissäätiön julkaisuja.) Joensuu.

NPK = Новгородские писцовые книги 4. Переписные оброчные книги Шелонской пятины 1886. Санкт-Петербург: Археографическая комиссия.

PF = Происхождение фамилий. http://familyface.net/people/name.php?letter=%CF (27.12.2020).

Pilli 2009 = В. А. Пилли 2009. [Без заглавия.] – Топонимика Кингисеппского района. Электронное дополняемое издание. Составитель: В. В. Демина. Кингисепп, 13–32. http://libr-kingisepp.narod.ru/toponimika.pdf (06.05.2021).

Põder 2019 = Николай Дмитриевич Пыдер 2019. Родился я в Эстонской Ингерманландии. Составитель: В. А. Пилли. Санкт-Петербург: Гйоль.

Päll, Peeter 2020. Eesti kohanimed. – Eesti murded ja kohanimed. 3., kohendatud ja täiendatud trükk. Toim. Karl Pajusalu, Tiit Hennoste, Ellen Niit, Peeter Päll, Jüri Viikberg. Tartu, 231–305.

Saar, Eva 2015. Julius Mägiste Eesti Ingeri läänemeresoome murrete uurijana. – Keel ja Kirjandus 12, 859–868.

Saar, Evar 2009. Võrumaa kohanimed. (= Tartu Ülikooli doktoritöid.) Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

SES I–II = Soome-eesti suursõnaraamat 1–2, 2003. Koost. Anu Haak, Paul Kokla, Külli Kuusk, Helga Laanpere. Toim. Valdek Pall. Tallinn, Helsingi: Eesti Keele Sihtasutus, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.

SMS = Suomen murteiden sanakirja. http://kaino.kotus.fi/sms/.

SMSA = Suomen murteiden sana-arkisto. [Helsinki: Kotimaisten kielten keskus.]

SPK = Suomalainen paikannimikirja, 2007. Päätoim. Sirkka Paikkala. (= Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 146.) Helsinki: Karttakeskus, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.

SRL = Н. А. Петровский 1966. Словарь русских личных имен. Около 2600 имен. Москва: Советская Энциклопедия.

SRN XXV = Словарь русских народных говоров 25, 1990. Главный редактор: Ф. П. Сороколетов. Москва, Ленинград: Наука.

SSA I = Suomen sanojen alkuperä. Etymologinen sanakirja, 1992 (= Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 556. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 62.) Helsinki.

SSN = Suuri suomalainen nimikirja, [1985]. Helsinki: Suuri suomalainen kirjakerho.

Trubatšov, Toporov 2009 [1962] = О. Н. Трубачев 2009 [1962]. Труды по этимологии. Слово. История. Культура 4. (= Opera etymologica. Звук и смысл.) Москва: Рукописные памятники Древней Руси.

VES I–IV = Vene-eesti sõnaraamat 1–4, 1984–1994. Toim. Helle Leemets, Henn Saari, Rein Kull, Tiiu Erelt, Asta Õim. Tallinn: Valgus.

VKS = Vad'd'aa tšeelee sõna-tširja. Словарь водского языка. Vadja keele sõnaraamat, 2013. 2., täiendatud ja parandatud trükk. 2. trüki toimetanud Silja Grünberg. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.

VMS I–II = Väike murdesõnastik 1–2, 1982–1989. Toim. Valdek Pall. Tallinn: Valgus.

Wiedemann, Ferdinand Johann 1973 [1893]. Estnisch-deutsches Wörterbuch. Vierter unveränderter Druck nach der von Jakob Hurt redigierten Auflage. Tallinn: Valgus.

Winkler, Eberhard 1997. Krewinisch. Zur Erschließung einer ausgestorbenen ostseefinnischen Sprachform. (= Veröffentlichungen der Societas Uralo-Altaica 49.) Wiesbaden: Harrassowitz.

Käsikirjalised allikad

EKI 1 = Eesti Keele Instituudi kogu: [Vaivara: EKI 1]. – Eesti Keele Instituudi kohanimekartoteek. http://heli.eki.ee/kohanimed/index.php?khk=vai&om=eki1 (28.04.2020).

EKI 2 = Eesti Keele Instituudi kogu: [Vaivara: EKI 2]. – Eesti Keele Instituudi kohanimekartoteek. http://heli.eki.ee/kohanimed/index.php?khk=vai&d_info=a-ü&om=eki2 (28.04.2020).

Estonian-Ingrian cultivation names

ENN ERNITS

The article deals with cultivation names of Estonian Ingria, which was a part of the Republic of Estonia in the 1920s and 1930s. The subject is extracted from the place name collection of the Institute of the Estonian Language, which also stores toponyms collected in 1922 by the linguist Julius Mägiste from the Ingrian Finns and Izhorians. Memories of those born in Estonian Ingria have also given some addition. The study looks at the names of former fields and plots, as well as hayfields and pastures. The main focus is on their origin, allowing the names to be placed in meaning groups according to their attributes. When explaining the etymology, cultivation names are also compared with similar toponymies of neighboring areas (Estonia, Finland, the Karelian isthmus, Voteland). The study also identifies the determinants of place names.

93 Estonian Ingrian cultivation names are considered, including 66 primary and 27 secondary names. Most (2/3) of the names examined are hay field names, almost half of which are secondary names. Very few pasture names are known, collected only from one person. For both types of toponyms it is related to a change in land use over time, though the generic word is not always changed. The same toponym can sometimes refer to hayfields, swamps, forests and fields. Relatively definite, uncertain and opaque etymologies can be distinguished. In most cases, it is difficult to determine the origin of place names unambiguously, because it is often unclear whether the attribute is related to a personal name or to common nouns with a different meaning. Therefore, a somewhat blurred picture should be seen behind the seemingly accurate figures.

It turns out that the attributes of Estonian Ingrian primary cultivation names are based on 1) person, including mostly first name, rarely surname or former owner (28.8 %), 2) location of the name object (13.7 %), 3), its characteristics (34.9 %), 4) the name of a plant or animal (9.1 %), 5) the facility (cemetery, bridge, etc.) (3.0 %) and 6) the connection of the object with the previous land use (4.5 %). There is only one term (*Perkkivo* ~ *Perkivo*) name among them. The attribute of primary cultivation names broadly refers almost equally to the characteristics of the cultivated area or relates to a person. There are quite a few toponyms concerning other semantic fields, together comprising at most 22.7 %. The etymology of three place names remains opaque. Up to 14 hayfield names come from personal names, which makes up 34.1 % of the toponyms of

this kind, compared to only 4 field, plot and pasture names (16 % of them). The attributes of Estonian-Ingrian cultivation names have more in common with those of Finnish and Karelian place names and relatively few coincidences with Votic toponyms. This suggests that, at least in microtoponymy, the Votic substrate is weakly expressed.

Keywords: cultivation names, toponymy, etymology, Izhorian (Ingrian) language, Finnish language, Votic language, Estonian Ingria

Enn Ernits
enn.ernits@emu.ee